

ОЛИЙ ТАЪЛИМ МУАССАСАЛАРИДА ҲУҚУҚБУЗАРЛИКЛАРНИ БАРВАҚТ ОЛДИНИ ОЛИШНИНГ ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ

Эшов Хуршид Хуррамович

*Олий таълим, фан ва инновациялар
вазирлиги масъул ходими*

Бахрамов Акмал Абдулхаевич

*Ички ишлар вазирлиги Академияси
тингловчиси*

Аннотация: Ушбу мақолада олий таълим муассасаларида учрайдиган ҳуқуқбузарликлар ва уларнинг олдини олиш бўйича маълумотлар келтириб ўтилган. Шунингдек ҳуқуқбузарликларнинг эрта олдини олиш бўйича таклифлар келтириб ўтилган.

Калит сўзлар: олий таълим, профилактика, ҳуқуқбузарлик, ҳуқуқ, режа, қонун, чора-тадбир.

Аннотация: В статье представлена информация о нарушениях, которые происходят в высших учебных заведениях, и о способах их предотвращения. Также были представлены предложения по раннему предупреждению нарушений.

Ключевые слова: высшее образование, профилактика, правонарушение, право, план, закон, мера.

Abstract: The article provides information on violations that occur in higher education institutions and ways to prevent them. Proposals for early warning of violations were also presented.

Keywords: higher education, prevention, offense, law, plan, law, measure.

Халқимизнинг бугунги тараққиёт йўли умуминсоний қадриятларга содиқлик, халқимизнинг маънавий меросини тиклаш ва ривожлантириш, инсоннинг ўз ижодий имкониятларини эркин намоён қилиш ва ниҳоят, ватанпарварликка асосланган бўлиб, бундан кўзланган олий мақсад келажаги буюк давлат барпо этишдир. Мустақилликнинг илк кунлариданоқ мамлакатимизда ёшлар таълимтарбияси, уларнинг маънавиятини юксалтириш соҳасидаги ислохотларнинг ҳаётимизнинг бошқа жабҳалари билан ўзаро чамбарчас боғлаган ҳолда, тизимли, босқичма-босқич амалга ошириладиган стратегияси белгилаб олинди.

Мазкур стратегияга мувофиқ, мамлакатимизда фуқаролар эркинликлари ва қонун устуворлигини таъминлаш йўлида самарали ишлар амалга оширилиб келинмоқда. Хусусан, ёш авлодни тарбиялаш давлат сиёсати даражасига кўтарилди. Бу эса ўз навбатида, барча давлат идоралари қатори ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органларнинг вояга етмаганлар ўртасида жиноятчилик ва ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш борасидаги фаолиятини такомиллаштириб бориш, шу билан бир қаторда вояга

етмаганларнинг ҳуқуқий онги ва маданиятини юксалтиришга қаратилган ишларни фаол амалга оширишни тақозо этади.

Бундан ташқари, ёшлар ҳуқуқбузарликларининг олдини олиш тизимининг самарали ишлаши: биринчидан, профилактика хизматлари фаолиятининг тўғри ташкил этилишига, иккинчидан, уларнинг вазифалари аниқ белгилаб берилишига, учинчидан, ички ишлар идораларининг бошқа бўлинмалари ва жамоатчилик билан ўзаро ҳамкорликнинг самарали таъминланишига боғлиқдир.

Шубҳасиз, ёшлар ўртасида ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш тизимининг самарали ишлаши ички ишлар идоралари профилактика хизмати ходимлари, улар билан ёнма-ён фаолият кўрсатаётган жамоат тузилмаларининг вакиллари ҳамда фуқаролар ҳамкорлигининг тўғри ташкил этилишига боғлиқдир.

Ёшлар ўртасида ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш—бутун жамиятнинг вазифасидир. Тадқиқотлар аксарият жиноятчиларнинг шахси дастлаб тарбиясизлик оқибатида шаклланишини кўрсатмоқда. Тарбияси оғир ўсмир — ахлоқан тузатиш ва қайта тарбиялашга муҳтож бўлган шахсдир. Уни ахлоқан тузатиш ва тарбиялаш жиноятчига айланишининг олдини олиш, шунингдек, жамият билан нормал алоқаларини тиклаш, унда фаол ҳаётий позицияни шакллантириш мақсадида амалга оширилади.

Ёшлар ва ўсмирлар томонидан жиноят содир этишнинг энг асосий сабабларидан бири, баъзи кишиларда маънавий онгнинг салбий ўзгариши натижасида ҳуқуқий онгда мавжуд бўлган камчиликлар ва криминоген мотивация билан боғлиқ ҳолда онгнинг ўзгаришига таъсир кўрсатишдир, яъни вояга етмаганларда ҳуқуққа хилоф бўлган ҳуққ аксарият ҳолатларда салбий таъсир туфайли вужудга келиши мумкин. Олий таълим муассасаларида ҳуқуқбузарликлар талаба ва ходимларнинг ҳуққ-атворида таъсир қилувчи жиддий муаммо бўлиб, уларнинг академик фаолияти ва муассасанинг обрўсига салбий таъсир кўрсатиши мумкин. Ҳуқуқбузарликлар турли шаклларда намоён бўлиши мумкин, жумладан:

Ҳуқуқбузарликларни барвақт олдини олиш жамиятда қонунийлик ва тартибни сақлашнинг муҳим омилларидан ҳисобланади. Ҳудудларда жиноятчилик ва ҳуқуқбузарликларнинг олдини олишга қаратилган махсус профилактик тадбирлар ўтказилади. Масалан, Самарқанд вилоятида жиноят ва ҳуқуқбузарликларни барвақт олдини олиш борасида профилактик тадбирлар кучайтирилмоқда. Фуқароларга, айниқса, ёшларга, ҳуқуқий билимларни ошириш ва ҳуқуқбузарликларнинг салбий оқибатлари ҳақида тушунтириш ишлари олиб борилади. Наманган вилоятида таълим муассасаларида жиноятчилик ва ҳуқуқбузарликларни барвақт олдини олиш мақсадида тарғибот учрашувлари ташкил этилмоқда.

Ҳудудларда ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш ва жиноятчиликка қарши курашиш бўйича ҳудудий комиссиялар ташкил этилган. Улар ўз фаолиятларини давлат органлари, бошқа ташкилотлар билан ҳамкорликда амалга ошириб, профилактика тадбирларининг самарадорлигини оширишга қаратилган. Маҳалла ҳуқуқ-тартибот

масканлари ва жамоатчилик билан ҳамкорликда нотинч оилалар, илгари судланганлар, спиртли ичимлик ва гиёҳвандликка ружу қўйган шахслар билан профилактик суҳбатлар ўтказилади. Бу ишларни амалга ошириш механизми яратилган.

Пробация ҳисобидаги шахслар билан профилактик суҳбатлар ўтказилиб, уларнинг жамиятга қайта интеграциясини таъминлашга қаратилган чоралар кўрилади. Ушбу чора-тадбирлар жамиятда ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш ва жиноятчиликка қарши курашишда муҳим аҳамиятга эга бўлиб, фуқароларнинг хавфсизлигини таъминлашга қаратилган.

Ҳуқуқбузарликларни барвақт олдини олиш жамиятда қонунийлик ва тартибни сақлашнинг муҳим омилларидан ҳисобланади. Олий таълим муассасалари ўзларининг ички низомлари ва тартиб-қоидаларини ишлаб чиқиб, уларга амал қилишни таъминлайдилар. Бу ҳужжатлар талабалар ва ходимларнинг ҳуқ-атворини белгилайди ва ҳуқуқбузарликларнинг олдини олишда муҳим аҳамиятга эга. Ушбу ҳуқуқий асослар жамиятда ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш ва қонунийликни сақлашда муҳим аҳамиятга эга.

Олий таълим муассасаларида ҳуқуқбузарликларнинг олдини олишнинг ҳуқуқий асослари мамлакатимизда таълим тизимини тартибга солувчи қонунлар, норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар ва халқаро шартномаларга асосланади. Ушбу асослар қуйидагилардан иборат:

Конституция ва таълим тўғрисидаги қонунлар: Ўзбекистон Республикаси Конституцияси ва Таълим тўғрисидаги қонун таълим соҳасидаги асосий ҳуқуқий ҳужжатлардир. Улар олий таълим муассасаларининг фаолиятини белгилаб беради ва ҳуқуқбузарликларнинг олдини олишда асосий йўналишларни кўрсатиб беради.

Ички тартиб-қоидалари ва низомлар: Олий таълим муассасалари ўзларининг ички низомлари ва тартиб-қоидаларини ишлаб чиқиб, уларни талабалар ва ходимларга тақдим этадилар. Бу ҳужжатлар муассасанинг ички тартибини белгилайди ва ҳуқуқбузарликларнинг олдини олишда муҳим рол ўйнайди.

Дисциплинар комиссияларининг фаолияти: Олий таълим муассасаларида дисциплинар комиссиялар ташкил этилиб, улар ҳуқуқбузарлик ҳолатларини кўриб чиқади ва тегишли чораларни кўради. Уларнинг фаолияти олий таълим муассасаларининг ички низомлари ва тегишли қонунларга асосланади.

Халқаро ҳуқуқ ва шартномалар: Ўзбекистон Республикаси ратификация қилган халқаро ҳуқуқ нормалари ва шартномалар олий таълим муассасаларининг фаолиятига таъсир кўрсатади. Бу ҳужжатлар таълим соҳасидаги халқаро стандартларга риоя қилишни таъминлайди ва ҳуқуқбузарликларнинг олдини олишда ёрдам беради.

Ушбу ҳуқуқий асослар олий таълим муассасаларида ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш ва уларнинг олдини олиш тизимини самарали ташкил этишда муҳим аҳамиятга эга. Хулоса қилиб айтганда, миллий қонунчилигимизда бола ҳуқуқлари ва манфаатларига, вояга етмаганлар орасида ҳуқуқбузарлик ва жиноятчиликнинг олдини олишга, шунингдек, уларнинг ҳимоясига алоҳида ўрин берилган. Ёшларни ҳар

томонлама етук қилиб тарбиялаш ишларига барча фуқаро ва мансабдор шахсларнинг саъй-ҳаракатлари ҳамда эътибори сафарбар қилинган.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ:

1. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси – Тошкент, 2023 йилги таҳрири.
2. Ўзбекистон Республикасининг Таълим тўғрисидаги Қонуни – 2020 йил, янги таҳрир.
3. Ўзбекистон Республикасининг Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодекси – (амалдаги таҳрири).
4. Ўзбекистон Республикасининг Жиноят кодекси – (амалдаги таҳрири)
5. Ёшлар сиёсати тўғрисидаги Қонун – 2016 йил.
6. Коррупцияга қарши курашиш тўғрисидаги Қонун – 2017 йил.
7. Ўзбекистон Республикаси Президенти фармонлари ва қарорлари (ўқув муассасаларида тарбия ва ҳуқуқбузарликларни олдини олиш бўйича).
8. Абдурахмонов Қ.Ҳ. – Таълим тизимида ҳуқуқий маданият ва ҳуқуқий тарбия масалалари, Тошкент: Юриспруденция нашриёти, 2021.
9. Юнусова Н. – Ёшлар ўртасида ҳуқуқбузарликларни олдини олишнинг самарали усуллари, Тошкент, 2022.
10. Комилов А.Х. – Ўзбекистонда ҳуқуқий-демократик жамият қуришда таълимнинг роли, Тошкент: Академнашр, 2020.
11. Қодиров А.Б. – Олий таълим муассасаларида профилактика ишларини ташкил этиш асослари, Тошкент, 2023.
12. Норқобилов Ҳ. – Ҳуқуқбузарликлар профилактикаси ва ижтимоий хавфсизлик, Самарқанд, 2022.